Ein n‡ggjur búskapur

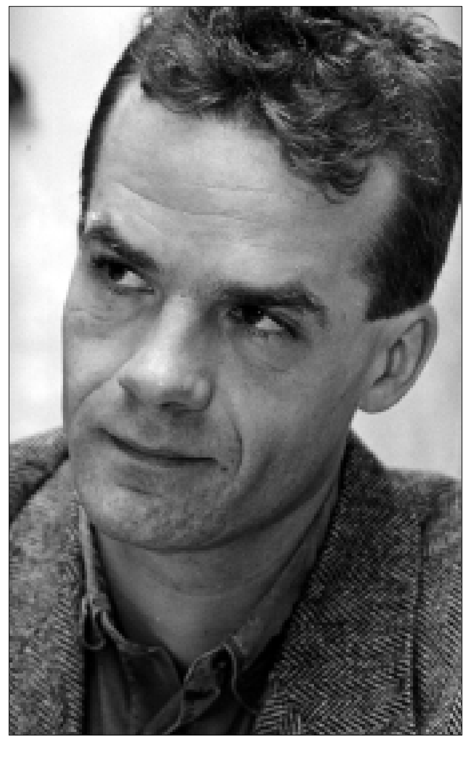

Andras Róin, stjóri á Føroya Tele, skrivar

Fjarskifti og kunningartøkni mennast alsamt skjótari um allan heim, og t‡dningurin, sum hetta hevur fyri búskapin í teimum einstøku londunum, gerst alsamt størri. Búskaparfrø›ingar tosa um ein "n‡ggjan búskap", ein sokalla›an "dot com - búskap", har vøkstur og frambur›ur ver›a beinlei›is tengdir at kunningartøkniliga stø›inum í landinum. Í hesum ver›a fjarskiftistænastur og fjarskiftiskostna›ur aloftast nevnd sum ein tann mest avgerandi fortreytin fyri frambur›i.

Størstu fyritøkurnar í heiminum í dag, mettar eftir markna›arvir›i, eru fyritøkur, sum kn‡ta seg at tí n‡ggja búskapinum, antin sum framlei›arar av útger›, av ritbúna›i ella sum fjarskiftisveitarar. Har sum heimsins vir›ismestu fyritøkur, mettar eftir markna›arvir›i, í farnu øld vóru oljufeløg, bankar ella traditionellar ídna›arfyritøkur, eru 7 av 10 teimum vir›ismestu fyritøkunum í dag fyritøkur, sum gera seg galdandi í "n‡ggja búskapinum". Cisco, Microsoft og Intel eru í dag nummar 1, 2 og 3, og er hetta hvørki orsaka› av, at hesar fyritøkur megna at selja nógv ella at skapa stór yvirskot á botnlinjuni samanbori› vi› fyritøkur, i› virka innan "gamla búskapin".

Ta›, sum ey›kennir hesar fyritøkur er, at vónirnar til n‡ggja búskapin gera, at tær ver›a vir›ismettar upp í fleiri 100 fer›ir teirra nettosølu, og at ney›ugt er at gjalda upp í 1000 kr fyri hvørja krónu í yvirskoti (Price/Earning). Umbo›sfólk fyri "gamla búskapin" rópa varskó og ávara ímóti tí, sum ver›ur rópt "The Internet Bubble", men hóast m.a. Microsoft misti nøkur prosent í markna›arvir›i í sí›stu viku, broytir hetta ikki eina gongd, har fyritøkurnar hava fleirfalda› sítt markna›arvir›i hetta seinasta hálvári›. Gó› dømi eru Nokia úr Finnlandi, sum fyri fáum árum sí›ani hev›i trupulleikar vi› at selja sjónvørp og gummistylvar, men sum nú er ein av vir›ismestu fyritøkunum í Evropa, ella Navision Software úr Danmørk, sum er komin frá næstan ongum til nú at hava størri vir›i enn traditionellar stórfyritøkur sum Carlsberg og Danisco.

Men hvat kunnu vit n‡ta hetta til í einum føroyskum høpi? Og hvussu er vi› fortreytunum hjá teimum føroysku "dot com" fyritøkunum?

T‡dningurin av n‡ggju búskaparmenningini er ikki minni í Føroyum enn a›rasta›ni, heldur hinvegin. Fjarskotna stø›a Føroya ger, at føroyingar fáa serligar fyrimunir av skjótu menningini á KT- og fjarskiftisøkinum. Eitt ta› besta dømi› um hetta er interneti›, sum hevur vi› sær, at t‡dningurin av fjarstø›u og flutningstí› minkar alsamt. Á sama hátt er einki longur til hindurs fyri, at fyritøkur reka virksemi í Føroyum og n‡ta arbei›smegi úr ø›rum londum, ella øvugt, at føroyingar arbei›a fyri fremmandar fyritøkur, hóast teir eru búgvandi í Føroyum.

Hesar lutvíst "virtuellu" ella tykisligu fyritøkurnar vaksa fram í londunum kring okkum og fáa alsamt størri búskaparligan t‡dning. Í Føroyum er talan um gó›ar og ítøkiligar møguleikar fyri, at vit kunnu fáa ein meira fjøltátta›an búskap. Ta› eru jú ongar natúrligar for›ingar fyri, at framtí›ar "KT-gazellufyritøkurnar", tær skjótt vaksandi fyritøkurnar innan n‡ggja búskapin, hava sín uppruna í Føroyum. Ella eru kanska vi›urskifti, sum virka ímóti hesum?

Tilfeingi›, sum krevst, fyri at føroyska samfelagi› í størri mun kann sleppa vi› á KT-snartoki› og fáa ein veruligan og munandi ágó›a av n‡ggju menningini, er ikki kol, stál, landbúna›ur ella milliónir av ófaklærdari arbei›smegi. Heldur er talan um "bleytari" krøv um tilfeingi sum t.d. vitan, kreativitet, virkisf‡sni og so tríggjar ítøkiligar fortreytir:

1. Eitt fíggjarligt umhvørvi, har gó› atgongd er til vá›afúsan kapital,
2. Eitt nøktandi undirstø›ukervi (fjarskiftisinfrastruktur) innan fyritøkurnar, í Føroyum og millum Føroyar og umheimin, og
3. Minni heimfø›isskap og størri opinleika mótvegis altjó›a samfelagnum

Bleytar fortreytir

Útbúgvingarliga stigi› í Føroyum er høgt, og vit hava væl eisini tradition fyri kreativiteti og virkisf‡sni. Afturat hesum eru í grannalondunum bæ›i føroyingar og útlendingar, i› kundu havt hug (aftur) at búsett seg og arbeitt í Føroyum.

Lønarlagi› í Føroyum er í lægra lagi, og hóast liviútrei›slurnar í summum førum eisini eru lægri, so krevst, at føroyski arbei›smarkna›urin fylgir vi›, eisini innan "n‡ggja búskapin". Hetta merkir m.a., at yvirskotsb‡ti, betri útbúgvingar- og ví›ariútbúgvingarmøguleikar, starvsfólkapartabrøv og -optiónir eru ney›ug fyribrigdir til tess at var›veita verandi og fáa ney›ugu starvsfólkini.

Fleiri fyritøkur í Føroyum og kanska einahelst í Tórshavn, herundir eisini Føroya Tele, hava tó tveir heilt a›rar trupulleikar at dragast vi›, tá i› ta› sn‡r seg um at fáa n‡ggj starvsfólk hendan vegin. Ov trupult er at fáa naka› at búgva í, og barnaansingarpláss, sum skuldu veri› ein sjálvfylgja í einum sokalla›um "moderna›um" samfelagi, kunnu ikki útvegast !

Fíggjarliga umhvørvi›

Ta› sigst, at nóg miki› av kapitali er í Føroyum, og bera hagtølini eisini bo› um hetta. Um ta› er tørvurin á bur›ardyggum verkætlanum, ella um ta› eru tørvandi "formidlingarmøguleikar", sum eru orsøkin til, at líti› hendir, er kanska ringt at meta um. Sta›festast kann, at íløgurnar, sum gjørdar ver›a í Føroyum, framvegis fyri stóran part eru antin til forbrúk, eru almennar ella ver›a gjørdar í primervinnuna.

Fígging til n‡ggja búskapin ver›ur í londunum kring okkum, í fyrstu syftu, aloftast fingin til vega gjøgnum "inkubatorar", "venture-" ella "seed" kapital, á›renn fyritøkurnar gerast áhugaverdar fyri traditionella peningastovnsfígging til ví›ari vøkstur. Ein partabrævamarkna›ur er ney›ugur, fyri at hetta skal bera til, men í stóran mun krevst eisini ein hugbur›arbroyting bæ›i hjá íleggjarum og hjá móttakarum. Íleggjarar mugu vá›a meira, og móttakarar mugu lutvíst geva frá sær ræ›isrætt og ávirkan, so hvørt sum fremmandur kapitalur kemur inn.

Í lóggávuhøpi er ney›ugt, at kapitalur ikki ver›ur skiltur sum eitt "fy-or›", men heldur sum ein fortreyt, i› letur upp fyri n‡ggjum møguleikum hjá vinnuni og hjá einstaklingum. Bæ›i í Íslandi og í Svøríki ver›ur frá politiskari sí›u eggja› til, at ein "partabrævamentan" ver›ur stu›la› vi› skattafyrimunum, og hevur hetta m.a. gjørt sítt til, at Svøríki ver›ur mett at vera best fyri í heiminum, tá ta› sn‡r seg um møguleikarnar í n‡ggja búskapinum.

Undirstø›ukervi›

Undirstø›ukervi› innan fjarskifti, bæ›i innanh‡sis í fyritøkunum, í Føroyum og millum Føroyar og umheimin, krevur alsamt vaksandi íløgur, um talan skal ver›a um tí›arhóskandi tænastumøguleikar og kapasitet. Føroyski fjarskiftismarkna›urin er latin upp fyri kapping, og er ta› at fegnast um, at eisini vi›skiftafólk í Føroyum fáa fleiri møguleikar at velja í. Føroya Tele hevur framvegis veitingarskyldu til at veita eitt minstamark av tænastum til allar borgarar í Føroyum. Men eg meti eisini, at Føroya Tele eigur at stimbra og menna eina gongd í Føroyum, har samfelagi› fær best hugsandi fortreytirnar fyri at gagnn‡ta fjarskiftismenningina til at virka sum íkast til búskaparligu menningina sum heild.

Til hetta krevjast m.a. íløgur í framkomna brei›bandstøknifrø›i, í n‡ggjar fartelefonskipanir og í n‡ggjar ka›alar til Íslands og til bretska meginlandi›. Samanumtiki› metir Føroya Tele, at íløgutørvurin innan fjarskiftisøki› fer at tátta í 200 mió. kr. um ári› tey næstu 5 árini, um hendan fortreytin fyri einum n‡ggjum føroyskum búskapi skal ver›a uppfylt. Hetta eru ikki íløgur, sum Føroya Tele kann fíggja yvir raksturin, og ei heldur upphæddir, sum rá›iligt ella møguligt er at fíggja vi› lántøku.

Men hvussu kann hetta so gerast ?

Tríggir møguleikar eru:

A) Onkur annar enn Føroya Tele ger hesar íløgurnar
Hetta er neyvan sannlíkt í løtuni, tí føroyski markna›urin er so lítil, at møguleikarnir at forrenta hesar íløgur eru avmarka›ir
B) Upphæddin ver›ur beinlei›is sett av á fíggjarlógini
Hetta er neyvan sannlíkt og kanska ei heldur rá›iligt. Sum skilst, er einki sett av til KT ella fjarskiftis- undirstø›ukervi› í Landsst‡risins 10 ára íløguætlan. Vónandi skilja okkara politikarar t‡dningin av KT menningini, og tá i› einki ver›ur sett av, má ta› vera orsaka› av, at markna›urin vi› røttum fortreytum sjálvur má skipa fyri
C) Føroya Tele fær ney›uga kapitalin gjøgnum eina heila ella lutvísa privatisering av fyritøkuni

Hesin seinasti møguleikin hevur veri› vanligur í londunum kring okkum, og leggur svenska stjórnin eisini nú upp til, at partur av teimum pengunum, sum teir fáa fyri at privatisera Telia, skal n‡tast til at veita brei›bandsloysnir til svenska fólki›.

Hetta lei›ir meg til sí›stu for›ingina fyri, at føroyska samfelagi› av álvara kann sleppa vi› í n‡ggja búskapin.

Heimfø›isskapur (nalvasko›an og isolationisma)

Ta› tykist ofta, sum um vit í Føroyum fyri ein og hvønn prís, skulu finna okkara egnu loysnir á øllum. Sum um vit, fyri ta› um umheimurin er vor›in samdur um at loysa málini, sum taka seg upp, á ein hátt, vilja dr‡ggja og ideologisk politisera eitt hvørt mál í áravís heldur enn at søkja úrslit.

Búskapurin, eisini hin føroyski, virkar í einum altjó›a høpi, og tí sn‡r ta› seg um broytingarvilja, fleksibilitet og tillagingarevni, heldur enn politiska dogmatismu. Innan n‡ggja búskapin er skjótleiki eisini ein avgerandi fortreyt, umframt tær omanfyri nevndu. Um vit ikki virka og tillaga okkum nóg skjótt og eru "innovativ", so fáa vit ongan ágó›a av teimum fyrimunum, vit annars hava sum ein lítil tjó› vi› væl útbúnum og virkisfúsum fólki.

Ta› tykist í hesum vi›fangi løgi›, at vit meta ta› sum eina styrki, at føroyingar fara uttanlands at útbúgva seg og fáa royndir (ta› er ein styrki), men at vit samstundis berjast ímóti, at fremmand arbei›smegi og/ella fremmandur kapitalur kemur til okkara.

Hóast alt kring okkum broytist vi› stórari fer›, tykist vi› hvørt, sum um vit ikki geva okkum far um hetta, - og at vit helst vilja virka og gera, sum vit altí› hava gjørt.

Trupulleikin er, at hetta bert er naka›, sum vit fyrigykla okkum - ella í hvussu er naka›, sum føroyskir politikarar fyrigykla sær. Føroyar eru ikki eitt fjarskoti› og isolera› samfelag, men eitt samfelag, sum ver›ur ávirka› av alheims gongdini og nú eisini av n‡ggja búskapinum, - um vit vilja ta› ella ikki. Luttaka vit aktivt, og skapa vit røttu fortreytirnar, kunnu vit eisini í Føroyum fáa stóran ágó›a av hesum, men eru vit ikki meira tilvita› og fús at luttaka, so ver›a vit eisini í framtí›ini meira ásko›arar enn luttakarar í okkara egnu samfelagsmenning.

Spurnakassin

PANEL

Hava tit ein spurning um telduútbúna (HW) ella ritbúna (SW), hvat tit hava rætt og loyvi til ella okkurt heilt anna›, kunnu tit senda tykkara spurning til spurnarkassan.

Í panelinum at svara spurningum hava vit serkøn fólk at heita á.

Sendi› spurningin til: sid@sosialurin.fo

Vit hava spurt Kaj Hera Joensen, sum hevur egna fyritøku Adaptive Design. Kaj Heri arbei›ir dagliga sum systemteknikkari á Elektron í Havn.

Spurningur:

Hey, KT-Horni›!

Vit fingu Pretty Park, sum tit hava skriva› um, inn á telduna í seinastu viku, men halda at vit klára›u at sletta á›renn naka› hendi ?

Tá vit settu Panda antivirus ígongd, vísti ta› seg at eitt anna› virus lá á 4 mailum.

MW/CAPA. Hetta virus var ikki á listanum á okkara gamla Panda programmi. Kenna tit hetta, og hvat ger hetta virus?

Annars áhugavert bla›!

Lesari úr KG, sum teldupost

Svar:

Pretty Park

PrettyPark er ein sokalla›ur ormur, i› smittar teldur vi› Windows 95, 98 og NT st‡riskipanini og kemur sendandi vi› teldupósti› frá smitta›um teldum.

PrettyPark vísir seg aloftast sum ein ímynd av "Kyle" frá South Park teknirø›ini, i› vit kenna frá SVF, og um tú velur ímyndina so aktiverar tú ormin og ver›ur smitta›ur.

Hvønn hálvan tíma vil PrettyPark royna at senda eitt avrit av sær sjálvum til allar móttakarir í adressukartotekinum hjá Outlook Express og harvi› smitta enn fleiri teldur.

Ein annar ræ›andi eginleiki vi› PrettyPark er at ta› roynir at fáa samband vi› IRC-Chat og harvi› geva møguleika fyri at a›rir internetbrúkarir kunnu heinta persónligar uppl‡singar av telduni.

Er teldan smitta er ikki nóg miki› at strika teldupostin, i› PrettyPark kom vi›, tí PrettyPark goymir seg í Windows st‡riskipanini.

WM/Cap.A

WM/Cap.A er eitt macrovirus, i› smittar dokumentir skriva› vi› MS Word útgávu nummar 6.x og 7.x á teldum vi› Windows og Macintosh st‡riskipanini

WM/Cap.A strikar allar macroir í NORMAL.DOT og ávísar vælmyndir í MS Word

Virusi› goymir seg í NORMAL.DOT og er ta› tí ikki nógmiki› at strika uppruna dokumenti›

Øll framkomin antivirusforrit kunnu finna og burturbeina PrettyPark og WM/Cap.A umframt nógv onnur telduvirus.

Heilsan,

Kaj Heri Joesen,
Adaptive Design Fa.
www.smilo.com

Tema: Handil á Alnetinum:

Farodane – K.T.-loysnir vi› gjaldskorti

Fyri einum gó›um ári sí›an, fór Farodane sum fyrsta føroyska fyritøkan at menna eina beinlei›is sølu um Alneti›. Og fyrst í ár var klárt, og skipanin var tikin í n‡tslu. Orsøkin til at so rúm tí› gekk, til farast kundi í gongd, er at teir vildu, og máttu gera ta› ordiligt, sum teir sjálvir siga. Eisini mátti gókenning frá millum anna› PBS til, fyri at gjaldkorti› skuldi kunna n‡tast.

Rolf Herup Olsen, samskipari, Farodane

Farodane er fyrsta fyritøkan í Føroyum, i› kann bjó›a e-post handil vi› gjaldskorti›, og teir siga at hetta sera forvitnisliga og framkomna tiltaki› er populert millum bæ›i business kundar og vanligar brúkarar.

K.T.-Horni› hevur fingi› eitt prát vi› Rolf Herup Olsen frá Farodane, og spurt hann um ymiskt vi› hesi n‡ggu skipan.

Rolf sigur at verkætlanin kann b‡tast í tvinnar tættir. Fyri ta› fyrsta er talan um eina Alnet deild, i› kann bjó›a e-post loysnir út til handils vi›skiftafólk. Og so er ta› slutbrúkarin, i› skal kunna keypa frá Farodene gjøgnum Alneti›.

Sum nevnt, mátti gó›kenning fáast frá PBS (pengeinstitutternes betalingsservice), i› hevur eftirlit vi› øllum gjaldskortskipanum í danska kongaríkinum. Hendan gó›kenning er fingin til vega, so tryggleikin er gó›ur vi› skipanini. Her skal leggjast afturat, at fyri at fáa gó›kenning frá PBS, máttu teir fyrst fáa eina gó›kenda skipan, i› kallast SSL, i› stendur fyri Secure Socket Layer.

Uppá spurningin, um menning er í søluni, svara›i Rolf Herup Olsen avgjørdur, at ta› er hon. Hann leg›i afturat at talan er um tvey sløg av sølu gjøgnum Alneti›. Hesi nevnur hann business to business og business to customer. Rolf ímyndar sær, at sølan ver›ur nógv økt í bá›um førum komadi árini (sí kronikkina a›rasta›ni í bla›num í dag).

Rolf ímyndar sær somulei›is, at alt samskifti› í framtí›ini fer fram á Alnetinum, tá meira standardisera›i vi›urskifti vera. Eitt nú vera rokningar, ordraváttanir, gjaldingar o.s.v avgreiddar yvir Alneti›. Talan er um eina n‡mótans útgávu av EDI, i› størri fyritøkur hava n‡tt í longir tí›. Nevnast kann, at ISO-9000 hevur gó›kent og vi›mælt EDI sum fullgó›a dokumentatión, so onki skuldi veri› til hindurs fyri at ímyndirnar hjá Rolfi eru rættar.

finn@sosialurin.fo

Solei›is e-keypir tú frá Farodane

Fyrst ver›ur skriva› www.farodane.fo ovast í Internet leitaranum ella ø›rum forriti ein n‡tir til endamáli›. Sí›an ver›ur fari› inn á gólvi› hjá fyritøkuni, sum bjó›a› ver›ur á framsí›uni. Tá hetta er gjørt, er ein beinlei›is sló›, i› nevnist e-keyp (sí mynd). Sí›an er bert at fara í gongd vi› elektronisku innkeypskurvini og fylla í. FR-korti› kann n‡tast at gjalda vi›, og posturin kemur dagin eftir.

Gó›a eydnu!

Smátí›indi:

Microsoft vi› Windows 98 uppfylging

Beint eftir páskir fer Microsoft at avdúka avloysaran til kollveltandi st‡riskipanina Windows 95/98, i› faer at eita Windows ME (Millenium).

Windows 2000, i› kom í februar, er avloysarin til skipanina Windows NT, i› einamest ver›ur n‡tt av fyritøkum.

Markna›arføringin av Windows ME ver›ur gjørd gjøgnum eina rúgvu av amerikanskum filmshøllum. Tó ver›ur markna›arføringin ikki líka ógvuslig sum tá Windows 2000 kom út 17. februar í ár.

Vánirnar til Windows ME eru slakar, vi› ta› at ikki kann roknast vi› serliga nógvum n‡skapandi funktiónum, í mun til Windows 98. Hjá Microsoft vi›ganga teir, at ta› er torført alla tí›ina at finna uppá naka› n‡tt, men sum ein bata lova teir, at n‡ggja útgávan í Windows rø›ini ver›ur meira stabil í verki.

Eitt, i› fer at merkja n‡ggju útgávuna av Windows er, at Windows ME fer at hava n‡ggjari og betri Drívara rutinur til ta›, sum nevnist Plug & play, sum skuldi gjørt ta› lættari at íbinda ymist tilhoyr til eitt nú komandi heimanetkervi. Eisini fer ME at hava fleiri multimedia funktiónir.

Eftir ætlan kemur Windows Millenium út einafer› í summar, men hava vit í huganum, at ta› er Microsoft sum gevur st‡risskipanina út, kann talan blíva um jólatrøll.

REPRO Z
GRAFISKAR LOYSNIR
Tel +298 31 95 40
Fax +298 31 75 41
Alt innan prentlutir
Mail: jakzac@post.olivant.fo

FØROYA TELE
FAROESE TELECOM
Tinghúsvegur 3 • Postrúm 27 • 110 Tórshavn
Tel. 30 30 30 • Fax 30 30 31
T-postur: ft@ft.fo
Heimasíða: www.tele.fo

ELEKTRON
...ein livandi leiklut í kunningarsamfelagnum

SpF Teldu Tænastan
Staravegur 5 • Tlf.: 317620 • Fax: 317699 • www.tt.fo
Vit hava stórt úrval av:
Teldum • EDV-tilhoyri
Printarum • Telefax
Scannarum • Forritum
Telduspølum • Fartelefonum
Skrivstovumøblum

SKEIÐTÆNASTA HANDILSSKÚLANS * STH
útbúgving, eftir- og víðariútbúgving á Føroya Handilsskúla
Marknagilsvegur 77
Postsmoga 177 • FO 110 Tórshavn
Tel. 31 88 13 • Fax 31 33 74
T-postur: fh-sth@post.olivant.fo
Heimasíða: http://sth.olivant.fo

WWW.VIT.FO Tlf: 31 99 14
SKEIÐ - NETUMSITING - HEIMASÍÐUR
JournalVIT - GóðskuVIT - KommunuVIT - IntraVIT

sam~teld